

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
Eesti keele (võõrkeelena) osakond

Olga Šumilina

Mitteverbaalne suhtlemine ja žest

Bakalaureusetöö

Juhendaja dotsent Silvi Tenjes

TARTU 2015

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Mitteverbaalne suhtlemine.....	4
2.1 Kommunikatsiooni mõiste.....	4
2.2 Mitteverbaalse suhtlemise tüübid.....	4
2.3 Mitteverbaalse suhtlemise roll.....	6
3. Žestid.....	7
3.1 Üldised mõisted.....	7
3.2 Põhilised kommunikatsioonižestid ja nende kultuurilised erinevused.....	8
3.3 Kuulmispuudega inimeste žestid.....	15
3.4 Žestid ajaloos.....	17
4. Kokkuvõte.....	22
5. Резюме.....	23
6. Kirjandus.....	25

1. Sissejuhatus

Maailmas eristatakse kahte suhtlemisviisi - verbaalset ehk sõnalist ja mitteverbaalset ehk sõnatut. Žestid saavad päris palju öelda inimese ja tema teistesse suhtumise kohta. Näiteks risti pandud käed, jalad või sõrmed tähendavad, et inimene sellel hetkel on suhtlemiseks “kinni”. “Igal hingeliigutusel on oma loomulik väljendus hääles, žestis, miimikas,” kirjutas Cicero (<http://pciholog.com/>). Miimika, nagu ka intonatsioon, näitab tihti inimese tõelisi tundeid.

Mitteverbaalsete vahendite eripärasuseks on see, et nende impulsid tulevad meie alateadvusest. Neid impulsse ei ole võimalik võltsida, mis annab meile võimaluse usaldada nende “sõnumit” rohkem kui kõnet.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, mida tähendab mitteverbaalne suhtlemine, milline on selle roll inimese elus ja võrrelda kõige populaarsemate žestide tähendusi erinevates kultuurides. Käesolevas töös olen uurinud käežeste, mida inimesed kasutavad iga päev ja tihti isegi ei tea nende tähenduse tagamaid. Samuti oli eesmärgiks näidata, et enne mõnd välisriiki külastades oleks kasulik uurida selle riigi omapärasusi ja seal piirkonnas kasutatavate žestide tähendusi.

Antud töö koosneb kahest osast. Esimene peatükk defineerib mitteverbaalse suhtlemise tähenduse, esitab jaotuse, millistest tüüpidest see koosneb, ja selle rolli inimese igapäevases elus. Teine peatükk räägib põhjalikumalt žestidest: mida tähendab sõna *žest*, missugused on maailmas põhilised kommunikatsioonžestid ja nende tähendused erinevates riikides, kuulumispuudega inimeste žestide keelest ja žestidest ajaloost. Viimane alapeatükk räägib žesti “sündimisest” ja selle rollist antiikajast tänapäevani.

2. Mitteverbaalne suhtlemine

2.1 Kommunikatsiooni mõiste

Kommunikatsioon on eriline tegevus - informatsiooni edastamine ühelt inimeselt teisele, keeruline mitmetahuline protsess, et luua ja arendada kontakte inimeste ja rühmade vahel, loob vajaduse ühistevõimuseks ja sisaldab vähemalt kolme erinevat protsessi: kommunikatsioon (teabevahetus), interaktsioon (tegevuste vahetus) ja sotsiaalne tajumine (partneri tajumine ja mõistmine). Inimtegevus ei ole võimalik suhtlemisest väljaspool (<http://vocabulary.ru/>).

Suhtlemise subjektideks võivad olla üks inimene, rühm, rahvamass või terve ühiskond. Suhtlemisprotsessi jagatakse mitmeteks tegevusteks, mis toimuvad vaheldumisi. "Inimeste kommunikatsioonivõime on sama vana kui inimühiskond. Lingvistikateaduses on suhtlemise uurimiseni jõudnud samm-sammult pika ajaloo jooksul. Ferdinand de Saussure'i ideest innustunud Praha koolkonna esindajad olid ühed esimest, kes mainisid omal kombel nii verbaalse kui mitteverbaalse kommunikatsiooni tähtsust." (Tenjes 1995: 5)

2.2 Mitteverbaalse suhtlemise tüübid

Mitteverbaalne suhtlemine on suhtlemine ilma sõnade kasutusega. See mängib suurt rolli emotsioonide vahetamisel nii inimeste kui ka loomade vahel, samuti ka inimese ja dresseeritud loomade vahel. Vaatlused on näidanud, et suhtlemisprotsessides 60% - 90% informatsiooni edastatakse mitteverbaalse suhtlemise kaudu (<http://www.inminds.ru/>).

Mitteverbaalse kommunikatsiooni moodustavad:

- Välimus, riietus, poos
- Nägu, naeratus, silmapilgutus
- Liikumised
- Tants, kõnnak
- Žestid
- Peanoogutus ja -raputus, jäsemete kõigutamine ja suunamine, mingi käitumise imitatsioon (näiteks kahe alla suunatud sõrme kõigutamine meenutab jalakäimist)
- Puudutused
- Käepigistus
- Embus
- Käitumislaad ja käitumuslikud tegevused: enesekindlus, ettevaatus, mittereageerimine, agressiivsus
- Miimika - käitumise imitatsioon
- Isiklik ruum
- Flirt

Ma ei ole esimene, kes on mitteverbaalsete suhtlusvahendite teemast huvitatud. Meie osakonnas on mittu tööd, kust saab selle teema kohta saada päris palju informatsiooni. Üks nendest on Irina Satsuta bakalaureusetöö. Tema töö on antud tööst natukene erinev. Satsuta uuris üldiselt kommunikatsiooni inimeste vahel, kuid see töö on ühest konkreetsest kommunikatsiooni komponendist. Igall juhul, igas protsessis on kaks või rohkem suhtlejat, kes suhtlevad omavahel läbi “sõnumi” edastamise. “*Sõnum* koosneb märkidest: verbaalsetest ja mitteverbaalsetest. Märgid moodustavad *märgisüsteemi*, koodi või keele (verbaalne keel, kehakeel, morsekood, programmeerimiskeel jne). [...] Keel on inimesele eriomane märgisüsteem.” (Satsuta 2012: 7) Oma töös leidis Satsuta, et suhtlemine inimeste vahel toimub läbi nägemise, kuulmise, maitsmise ja kindlasti läbi sõnade. “Keelelist suhtlemist täiendavad mitteverbaalsed komponendid: käe- ja kehaliigutused, näoilmed, kehaasendid, ruumiline paiknemine ning prosoodia.” (Satsuta 2012: 24)

2.3 Mitteverbaalse suhtlemise roll

Sõnad edastavad hästi loogilist informatsiooni, aga tundeid edastatakse paremini mitteverbaalselt. Uuringud näitavad, et 93% infot, mis antakse üle emotsionaalse suhtlemise ajal, toimub žestide ja pilkude läbi. (<http://www.zarplata.ru/>)

Mitteverbaalset suhtlemist on raske kontrollida: isegi professionaalsed näitlejad peavad kujutise looma, ümber kehastuma, mis on väga raske loominguline protsess. Seetõttu mitteverbaalne suhtlemine on usaldusväärsem kui verbaalne. Inimene ei saa mitte kunagi võtta seda oma kontrolli alla - see koosneb mitmest parameetrist, kuid meie aju saab hoida aktiivsena mitte rohkem kui 5-7 faktorit.

Mitteverbaalne suhtlemine on spontaanne ja tahtmatu. See on meile evolutsiooni poolt kaasa antud (Darwin 1953).

Mitteverbaalset suhtlust kasutades saab inimene:

- jaatada/eitada suulist informatsiooni
- edastada informatsiooni teadlikult/mitteteadlikult
- näidata emotsioone, tundeid
- täita sõnade puudumist (näiteks rattaga sõitmist õpetades)

Mitteverbaalne suhtlemine aitab luua täpsema kujutuse kaasvestlejast, aga inimeste jaoks, kes seda teadvustavad, aitab see luua endast vajalikku muljet.

3. Žestid

3.1 Üldised mõisted

Žestid on väljendusrikkad käeliigutused. Žest võib kõneleda paljust. See võib viidata isegi žesti näitava adressandi rahvusele.

Kindlasti me kõik juba lapsepõlvest teame, et esimesena surub kätt vanem suhtleja, kui kohtuvad samast soost inimesed, ja esimesena surub kätt naine, kui suhtlejad on erinevast soost. Selle reegli rikkumist loetakse veaks.

Mitteverbaalse kommunikatsiooni uurijad eristavad žeste, mis asendavad kõnet, ja žeste, mis kõnega kaasnevad. Võib öelda “Nägemiseni!” ja pigistada kätt, mõnedel juhtudel (aga mitte alati) võib piirduda käepigistusega ja kummardusega (<http://assamblea.kg/>).

Ühes kõneetiketi situatsioonis ilmub rohkem žeste, teises vähem. Ühes situatsioonis on lubatud terve repliigi asendus, teises mitte. Ei tohi näiteks õnnitleda kedagi ainult käepigistusega, siin oleks vaja ka sobivaid fraase lisada. Kui lähemalt vaadata levinuid tervitus- ja hüvastijätusituatsioone, siis on võimalik ehitada mõlemast “sünonüümset” rida: noogutus, kerge kummardus, sügav kummardus, peakatte tõstmine, käepigistus, embus, suudlus jne (Pease 1981). Ja kindlasti erineb iga žest stiililt ja iga kord me valime sobiva žesti antud situatsioonis.

3.2 Põhilised kommunikatsioonikästid ja nende kultuurierinevused

Põhilised kommunikatsioonikästid terves maailmas ei erine üksteisest. Kui inimesed on rõõmsad, siis nad naeratavad, kui nad on kurvad, siis nad kortsutavad kulmu, kui on vihased, on nende pilk kuri.

Peaga noogutamine tähendab peaaegu terves maailmas “jah”-i või nõusolevat kinnitamist. See on kaasasündinud käst, sest seda kasutavad ka kurdid või pimedad inimesed. Peanoogutus eitamise või lahkavuse tähenduses on samuti universaalne. (Pease 1981)

Mõnede kästide päritolu võib jälgida meie eellaste kaudu kaugest minevikust. Hammaste paljastamine on jäänud vaenlase ründamise aktist ja on seniajani kasutusel tänapäeva inimesel, kui ta vihaseks muutub või väljendab oma vaenulikkust kuidagi samamoodi. Naeratus oli esialgu ähvarduse sümboliks, kuid kaasaegselt koos sõbralike kästidega tähendab see naudingut ja heasoovlikkust. (Pease 1981)

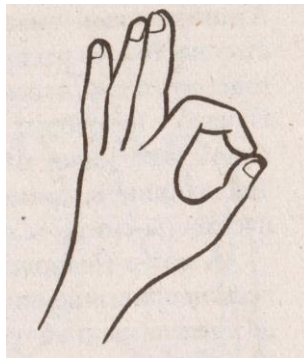
Selline käst nagu “õlakehitus” on väga hea universaalse kästi näide, mis tähendab, et inimene ei tea või ei saa aru, millest on jutt. See on komplekskäst, mis koosneb kolmest komponendist: lahtised pihud, üles tõstetud õlad ja kulmud. (Pease 1981)

Nii, kuidas verbaalsed keeled erinevad üksteisest, erineb ka ühe rahva mitteverbaalne keel teise rahva mitteverbaalsest keelest. Kui mingi käst võiks olla üldtunnustatud ja omada konkreetset tähendust ühel rahval, ei tähenda see teisel rahval mitte midagi või omab täiesti vastupidist tähendust.

Näiteks Ghanas on vasakkäe tabu. See tähendab, et nad ei osuta vasemale, näiteks ei näita teed vasaku käega. Ghanas oli läbi viidud eksperiment, mille käigus konsultandid küsisid möödujalt, kuhu nad peavad minema. Eesmärgiks oli uurida, kuidas inimesed näitavad vasakule, kui nad seda teha ei tohi. Selgus, et nad püüavad näidata parema käega vasakule. Eksperimendi tulemus näitas, et Ghana elanikud ei näita teed vasaku käega, sest

sel žestil on nende kultuuris halb tähendus. Seepärast nad näitavad vasakule parema käega või ütlevad sõnadega - “vasakule”. (Kita, Essegbey 2003)

“Okey” žest või pöidla ja nimetissõrmega moodustatud ring

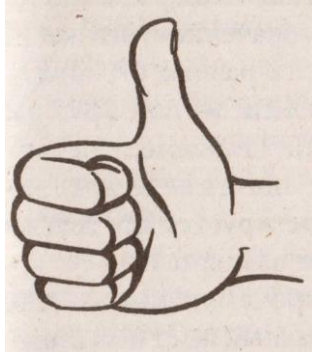

Joonis 1. “Okey” žest või pöidla ja nimetissõrmega moodustatud ring

(<http://interesno-0chen.narod.ru/>)

See žest muutus populaarseks Ameerikas 19.-nda sajandi alguses peamiselt tänu ajakirjandusele, mis tol ajal alustas sõnade ja fraaside algustähtedeni lühendamise kampaaniat. Eksisteerivad erinevad arvamused sellest, mida tähendavad initsiaalid “OK”. Mõned arvavad, et nad tähendasid - “kõik on õige”. Teised arvavad, et see on antonüüm sõnale “nokaut”, mis inglise keeles kirjutatakse K.O. On veel üks teooria, et see lühend on tuletatud Ameerika presidendi Martin van Bureni sünnikoha nimest “Old Kinderhook”, ja kes kasutas neid initsiaale (O.K.) valimiskampaania loosungina. Me ei saa kunagi teada, kumb arvamus on õige, aga tundub, et ring iseenesest tähendab “o”-tähte sõnas *okey*. “OK”-i tähendus on hästi teada kõikides inglise keelt kõnelevates maades, samuti ka Euroopas ja Aasias. Mõnedes maades on sellel žestil täiesti muu päritolu ja tähendus. Näiteks Prantsusmaal tähendab žest “null”-i või “mitte midagi”, Jaapanis aga “raha” ning mõnedes Vahemer-äärsetes riikides kasutatakse seda žesti mehe homoseksuaalsuse märgistamiseks. (<http://psyly.net/>)

Ülestõstetud pöial

Joonis 2. Ülestõstetud pöial

(<http://interesno-0chen.narod.ru/>)

Ameerikas, Inglismaal, Austraalias ja Uus-Meremaal on ülestõstetud pöidlal kolm tähendust. Tavaliselt kasutatakse seda teel “hääletamiseks”, katsudes mööduvat autot peatada. Žesti teine tähendus on “kõik korras”, aga kui pöialt lüüakse järsult alt üles, loetakse seda solvamise märgiks, mis tähendab nilbet sõna või tähendust “istu selle peale”. Mõnedes riikides, näiteks Kreekas tähendab see žest käsku “jää vait”, seepärast võib ette kujutada ameeriklase positsiooni Kreekas, kes püüab seda žesti kasutades seal mööduvat autot peatada. Kui itaallased loendavad sõrmi kaasates ühest viieni, siis tähendab sama žest neil “üht”, aga nimetissõrm “kaht”; kui ameeriklased ja inglased loendavad numbreid, tähistab nimetissõrm neil “üht”, aga keskmine sõrm “kaht” ning nn sõrmusesõrm “viit”.(<http://psyly.net/>)

Tõstetud pöidla žesti koos teiste žestidega kasutatakse võimu ja üleoleku sümbolina, samuti situatsioonides, kus keegi tahab teid “sõrmedega katki suruda”.

V-kujuline kahe sõrmega moodustatud žest

Joonis 3. V-kujuline kahe sõrmega moodustatud žest

(<http://www.ashkimsin.ru/>)

See žest on väga populaarne Suurbritannias ja Austraalias, kus tal on ebaviisakas tähendus. Teise maailmsõja ajal Winston Churchill populariseeris märki “V” võidu tähendusena, aga žesti tehes oli käsi keeratud käeseljaga rääkija poole. Kui aga selle žesti näitamisel oli käsi pööratud peopesaga rääkija poole, siis oli žestil ebaviisakas tähendus “jää vait”. Paljudes maailma riikides tähendab V-märk “võitu”, nii et kui inglane püüab selle žestiga eurooplasele öelda, et ta jääks vait, siis viimane ei saaks aru, millisest võidust inglane räägib. Paljudes riikides tähendab see žest ka numbrit “kaks”. (Pease 1981)

Žestide tähenduse erinevustest räägib ka Raphael Schneller oma artiklis “Many Gestures, Many Meanings” ehk “Palju žeste, palju tähendusi”. Selles artiklis ta toob näiteid, kuidas ühel žestil on mitu tähendust ja ühel sõnumil on mitu žesti. Näited on toodud kultuurilises kontekstis. (Schneller 1992)

Žest “kits” või “sarved”

Joonis 4. “kits” või “sarved”
(<http://travel.obozrevatel.com/>)

Joonis 5. “kits” või “sarved”
(<http://nibler.ru/>)

Eksisteerib kaks varianti sellist žesti. Osade uurijate arvates ei ole neil žestidel vahet, teiste arvates ikkagi on. Järgnevalt esitan ülevaate nende žestide oletatavatest erinevustest.

Joonis 4. Päris kaua aega loeti žesti “kits” maagiliseks märgiks ja kasutati kaetamise kaitsmiseks ja kurjade vaimude peletamiseks. See žest on tänagi väga populaarne rokkarite ja *metallistide* seas, ja paljud isegi ei tea selle žesti tõelist tähendust.

Samuti kunagi tehti käekujulisi amulette, kus oli kujutatud “kitse” žest. Inimesed kandsid neid kaetamise kaitseks. Itaalia keeles nimetatakse neid *corno* (sarved) või *mano cornuto*. Kaitsmise omaduse tõttu sellel žestil on ka teine nimetus - “Asmodei sarved”.

Niisiis, esimene tähendus on kaitsev märk, teine - esineja, nt laulja heakskiitmine rokkarite ja *metallistide* hulgas. Itaalias on sel žestil halb tähendus. Seda ei tohi näidata meestele, sest see tähendab, et tema naisel on teine mees ja nüüd ta on “sarvekandja”.

Joonis 5. “Kitse” žest sirge pöidlaga. Kriminaalses maailmas on sellel žestil täiesti teine tähendus. See tähendab üleolekut teistest kaasavangidest. Üheksakümnendatel aastatel oli see žest üle võetud “uute venelaste” poolt. Nendel tähendas žest üleolekut nendest

inimestest ja jõhkrat suhtumist nendesse inimestesse, keda “uus venelane” vihkab.

Ameerikas see žest tähendab “I LOVE YOU” ehk “Ma armastan sind” ja seda loevad nagu ILY. Venemaal näiteks on kurtidel inimestel see žest “bl”-täht. (<http://www.ufana.ru/>)

Kutsuv žest

Joonis 6. Kutsuv žest

(<http://www.infoniac.ru/>)

Terves maailmas on see täiesti tavaline žest, kui inimene tahab kedagi kutsuda, kuid Aasia riikides ja Filipiinidel see ei ole nii.

Nimetissõrmega kutsuv žest, mis tähendab “tule siia”, on Aasias keelatud. Filipiinidel seda žesti kasutatakse ainult koerte kutsumiseks, ja kui sellist žesti näidatakse inimesele, tähendab see, et teda ei austata. Samuti saab selle žesti näitamise eest Filipiinidel inimest viia arestimajja. (<http://www.infoniac.ru/>)

Need näited räägivad sellest, missugustesse situatsioonidesse võib sattuda inimene žestide valesti tõlgendamisel, kui ei võeta arvesse rääkija rahvuslikku omapära. Seepärast,

enne kui hakata tegema mingeid lõplikke järeldusi žestide ja muude mitteverbaalsete vahendite kohta, on alustuseks vaja arvesse võtta žestide rahvuslikke tõlgendusi.

Üks kõige suurematest vigadest, mida saavad teha algajad mitteverbaalsete vahendite õppijad, on soov eristada ühte žesti ja uurida seda eraldi teistest žestidest ja olukordadest. Näiteks kukla sügamine võib tähendada tuhandet asja - kõõma, kirpe, jahutamist, ebakindlust, unustamist või valetamist - sõltub sellest, millised teised žestid täiendavad seda sügamist, seepärast peame õigeks tõlgendamiseks arvesse võtma terve kogumi lisažeste.

Nagu iga keel, koosneb ka kehakeel sõnadest, lausetest ja kirjavahemärkidest. Iga žest on nagu üks sõna, aga sõnal võib olla mitu erinevat tähendust. Selleks, et sõna tähendusest tõepoolest aru saada, tuleb panna see sõna lausesse koos teiste sõnadega. Tähelepanelik inimene saab lugeda neid mitteverbaalseid lauseid ja võrrelda neid rääkija öeldud lausetega.

Erinevad käežestid

Joonis 7. Erinevad käežestid

(<http://go2dream.ru/>)

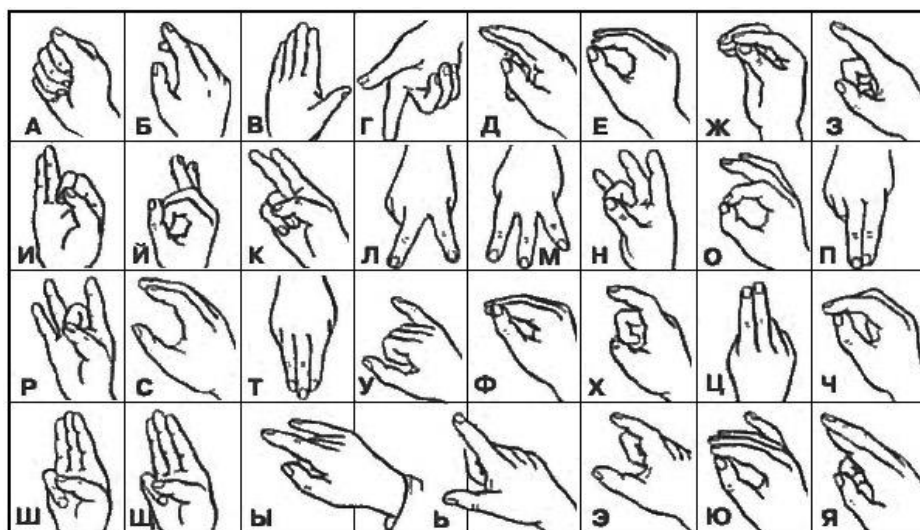
Joonis 8. Erinevad käežestid

(<http://www.infoniac.ru/>)

3.3 Kuulmispuudega inimeste žestid

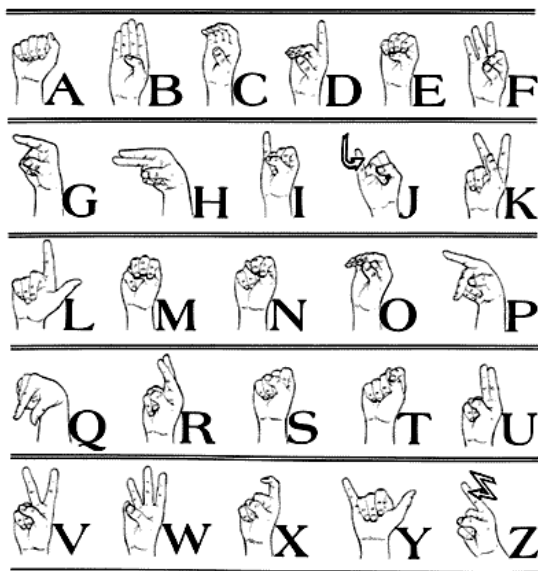
Iga inimene peab suhtlema teiste inimestega, aga mitte kõik ei saa end sõnadega väljendada. Maailmas on inimesi, kes ei saagi muud suhtlemisvõimalust kasutada kui viibelda ja näomiimikat kasutada.

Kurtide tähestik Venemaal

Joonis 9. Kurtide tähestik Venemaal (<http://inter-vuz.tuit.uz/>)

Ingliskeelne kuulmispuudega inimeste tähestik

Joonis 10. Ingliskeelne kuulmispuudega inimeste tähestik

(<http://tort.blog.ru/>)

Enne XIV sajandit suhtuti kuulmispuudega inimestesse karmilt, neid jälitati ja kiusati taga. Neid peeti idiootideks, vaimselt alaarenenuteks ja neid saadeti pelgupaikadesse või isegi tapeti.

Itaalia arstil Jeromeo Candanol sündis idee õpetada kuulmispuudega inimesi kirjutama. Selline kiri pidi olema sümbolite kombinatsioon, mis pidi tähendama asju ja mõisteid (<http://pochemutak.ru/>).

XVII sajandil prantslane Charles-Michel de l'Épée lõi käemärkide keele. See oli käe ja sõrmede tingžestide süsteem, mis lubas edastada mõtet. Samal ajal oligi välja mõeldud sõrmede tähestik, mis oli tänapäevasega väga sarnane.

Peaaegu kaheksakümmend viis aastat tagasi oli see ainuke kuulmispuudega inimeste suhtlemise viis - märgid, näomiimika ja käetähestik. Mõned nendest saaksid suhelda kiirusega 130 sõna minutis. (<http://pochemutak.ru/>)

Tänapäeval õpivad kuulmispuudega inimesed öeldust aru saama rääkija huulteliigutusi jälgides. Samuti nad õpivad ise "rääkima", vaadates huulte ja teiste kehaosadele, mis

kõnes osalevad, ja püüavad neid liigutusi korrata.

Žestide, just kurtummade inimeste keelt on päris palju uuritud. Näiteks mõnede uurijate nimed: J. Albert Bickford (2005), kes kirjutas Ida-Euroopa viipekeelest; Vadim Kimmelman, kes kirjutas sõnade järjekorrast vene viipekeeles ja Carmen Cabeza-Pereiro kirjutas metafooridest ja leksikonist viipekeeles.

3.4 Žestid ajaloos

Keegi ei oska täpselt öelda, millal ilmusid esimesed žestid. Praegu võib nimetada kaks mitteverbaalse suhtlemise päritolu allikat: bioloogiline evolutsioon ja kultuur. Kuid meie võime öelda, et žest ilmus siis, kui inimese käsi vabanes.

Juba 50. aastal eKr kirjutas Cicero *Sermo Corporis*'e ehk "kehakeele" kohta ja *Corporis*'e kõneosavusest kui "keha kõneosavusest" (Graf 1991: 37).

"Vana-Kreeka filosoofid uurisid ekspressiivset käitumist ja nendest olulisim oli Aristoteles, kes kirjutas kõnekunstist oma teoses "Retoorika" (355 a. e.m.a.). Ta leidis, et kehakeel on verbaalse kõne kõrval väga tähtis" (Tenjes 2001: 18, viidatud Ingerpuu-Rümmel 2007: 15 järgi).

Kaks tuhat aastat tagasi Marcus Tullius Cicero õpetas oraatoreid õigesti žestikuleerima. Kõige iidsema žestide sõnaraamatu kirjutas Quintilianus, kes elas esimesel sajandil eKr.

Lääne traditsioonis, kreeklaste ja hiljem roomlaste seas oli žest inimesele omaseks tunnusjooneks. Cicero arutas žestide ja miimika üle oma oraatorikunsti diskussioonidel, kuid Aristoteles pidas neid peenelt väljatöötatud väärtusteks. (Efron1972)

Paljudest antiikajal esinenud žestidest said hilisemad inimesed teada just kultuuri kaudu, ja kui eriti täpselt öelda, siis maalingute läbi (Golder 1992). Antiigis kunstnikud joonistasid mitte ainult vaasidele ja pottidele, vaid tegid ka väga ilusaid ikoone. Kõige populaarsem oli antiikkunst Kreekas ja Egiptuses. Antiikajal inimesed maalisid toimunud tähtsaid sündmusi,

oma kuningaid ja oma jumalaid, kuid tänapäevani jõudsid žestid peaaesjalikult kristliku kultuuri kaudu, eelkõige ikoonidelt.

Kui me vaatame kanoonilist ikooni, miks me tunneme ebatavalist tunnet nagu näeksime erilist, kõrgemale tõstetud ja valgemat maailma, kui on meie igapäevane elu?

Esiteks kindlasti sellepärast, et ikoonidel on kujutatud pühakud. Teiseks seetõttu, et kujutamise viis ise on ebatavaline. Üks põhilisi omapärasusi siinjuures on iga detaili sügav mõtestamine. Värvid, poosid, näoilmed ja žestid - iga asi ikoonil omab iseseisvat tähendust.

Järgnevalt mõned žestide näited ikoonikunstist (<http://bizantinum.livejournal.com/>):

1. Nimetasõrm on pöidla all, teised sõrmed on sirged. See žest tähendab kõne algust, samuti ka jutustust, hukkamõistu või süüdistust.

2. Kaks keskmist sõrme on painutud pöidla alla, nimetissõrm ja väikesõrm on sirged. See on "tungiv" žest Quntilianuse järgi.

3. Kolm viimast sõrme on painutud pöidla alla. Nimetissõrm on sirge. See on hukkamõistu ja osutamise žest.

4. Alla painduvad pöial, nimetasõrm ja väikesõrm. Nimetissõrm ja

keskmise sõrm on sirged. Žest tähendab tegelase otsest kõnet.

Aga enne, kui levinuks sai eespool toodud žest (nr 4), oli üks teine. Seda kasutasid antiikajal ka oraatorid.

Joonis 11. “Jumala õnnistus” (<http://hist-etnol.livejournal.com/>)

Jumala ja pühakute kujutised, mida inimesed tavaliselt kutsuvad õnnistuseks, ei oma tegelikult sellist tähendust ja saavad oma alguse antiikaja kujutistest, mis esindavad oraatoreid ja filosoofe. Antiikaja inimesed armastasid varustada oma kõnet žestidega. Paganlikud oraatorid ja filosoofid rakendasid tavaliselt igasuguseid kehaliigutusi, tervitades niiviisi oma kuulajaid või äratades nende tähelepanu, enne kui alustasid oma kõnesid või rääkisid oma õpetusest. (CAII: <http://wap.drevlepravoslavie.forum24.ru/>)

Mitteverbaalsest suhtumisest kunstis kirjutas ka oma magistritöös Inna Nekrassova. Oma töös ta uurist kommunikatiivset käitumist Venemaa, Prantsusmaa, Saksamaa ja Eesti 1850-1950 kujutavas kunstis. Selle põhimõte oli tutvuda meid kunsti maailmaga ja näidata, et mitte ainult inimene saab žestidega “rääkida”, vaid ka maalingud, skulptuurid jne. Võib isegi öelda, et läbi maalingute läbi räägib meiega räägib kunstnik. “Rene Huyghe (1996) on arvamisel, et kunstniku poolt valitud värvid peegeldavad kunstniku tundeid, rõhutades, et kõige eripärasemad ja kõige tuntumad kunstnikud eelistavad teatud värvide kombinatsioone ja neid looduse ilminguid, milles need värvid avalduvad.” (Nekrassova 2010: 23) Nekrassova sõnult võib otsustada, et mitteverbaalseks suhtumiseks inimeste vahel ei pea nad olema üksteise vastas või isegi lähedal, vaid neil on võimalik suhelda ka läbi

maalingute, piltide ja skulptuuride.

Antiikajal olid monumendid, mis näitasid ka igasuguseid žeste. Monumentide ja maalingutel olevate figuuride kohta räägib ka Andrea de Jorio.

Iidsetel monumentidel oli raske aru saada, mida žestid kujutasid, kuna suur osa olid kokkuleppelised ja peidetud tähendusega. Selle põhjuseks oli paljude žestide laenamine linna erinevatelt elanikkonnakihtidelt. (Kendon 2000: 41)

Keskajal ei olnud žeste uuritud. “Mõnede uurijate seisukohtade järgi oli žestide tähtsuse üheks oluliseks põhjuseks keskajal madal kirjaoskus. Feodaalühiskonnas olid kombed ja tavad, mida väljendati pigem žestide ja sõnadega kui kirjalikult. Tänapäeval on raske ette kujutada, et lihtsal žestil võis olla seaduse jõud või et inimesed usaldasid žesti rohkem kui notari juures alla kirjutatud dokumenti. “ (Tenjes 2002: 49)

Üheksateistkümnenda sajandi jooksul ilmusid mõned väga olulised tööd, mis rääkisid žestidest. Nende autorid olid näiteks: Andrea de Jorio, kes kirjutas uurimuse Napoli žestidest; Edward Tylor, kes kirjutas žestide tähendusest; Garrick Mallery, keda inspireerisid indiaanlased Põhja-Ameerikas; ja Wilhelm Wundt, kes uuris žeste ja nende ilmumist suulises kõnes. Kui teha kokkuvõtteid nende nelja mehe töödest, võiks öelda, et üheksateistkümnenda sajandi lõpuks jõudis looduse ja žestide tähendusest arusaamine kõrgemale tasemele. (Kendon 2004)

Põhjalik žestide uurimine meie ajal algas 20. sajandil, kuna psühholoogid, neurofüsioloogid ja teised teadlased said piisavalt teadmisi, et uurida žeste, miimikat, intonatsiooni ja kehaliigutusi, nende rolli suhtlemisprotsessis. Žestide uurimine andis võimaluse jälgida paljusid mitteverbaalse suhtlemise omadusi, luua seaduspärasust inimese käitumise, tema sõnade ja mitteverbaalsete signaalide vahel. Mitteverbaalsed suhtlusvahendid eksisteerivad niikaua, kui inimene peab end mõistuse kõrgeimaks vormiks. (<http://www.slideboom.com/>)

Peale uurijate oli žestidest huvitatud ka näitlejad. Kuna 20. sajandil eksisteeris tummfilm, olid miimika ja žestid ainukesed informatsiooni edastamise viisid näitlejatel vaatlejatele. Selleks, et olla õigesti mõistetud, uurisid näitlejad žeste inimeste tegevuste pealt.

4. Kokkuvõte

Žestid mängivad juba iidsest ajast väga suurt rolli inimeste elus. Igaüks kasutab neid, kui räägib oma sõpradega, sugulastega, töökaaslastega, kolleegidega ja lihtsalt juhuslike inimestega. Kui ainult inimene teaks, mis võimalused tal võivad avaneda, kui ta oskaks lugeda teiste inimeste žeste ja tõlkida nende tähendust.

Käesolevas bakalaureusetöös olid lühidalt uuritud võimalikke žestide kasutamise viise. Žestid maailmas on igal pool: alustades maalingutest ja lõpetades näpuga poes näitamisega. Ainuke asi, mida iga inimene peab meeles pidama - erinevates maailma osades on erinevad žestide tähendused. Antud töö räägib sellest, et ikka tuleb jälgida oma žeste, eriti välismaal. Uuring läbi tekstide näitas, et isegi kõige tavalisemad ja populaarsemad žestid mõnedes kohtades omavad mitte väga head, isegi mõnikord väga halba tähendust.

Vale žestide kasutamine teises riigis või rääkides inimesega teisest kultuuriruumist suurendab rahvuste konflikti võimalust, mida oleks võimalik vältida. Kultuuridevahelise žestide erinevate tähenduste ja nende kasutamise lubamisega, nagu ka teiste mitteverbaalse kommunikatsiooni aspektidega arvestamisega saame teisest kultuurist inimesega rääkides jätta oma kultuuri inimestest või arutletavast teemast positiivse mulje. Kuid just selliste aspektidega mittearvestamised võivad põhjustada halbu stereotüüpe sellisest kultuurist pärit inimeste suhtes.

Ka läbi žestide ajaloo võib näha, et need kogu aeg muutsid oma tähendust ja kasutust, kuid tol ajal nende uurimused ei olnud nii põhjalikud, nagu nad on täna. Antiikajal võis isegi žestist valesti arusaamine või kasutus viia surma.

Lõputöö tulemustest võib öelda, et žestide kasutamist ja selle piire nagu ka kõnekeelt tuleb õppida juba lapsepõlvest õigesti kasutama. Mõnede žestide kasutust me ei saa kontrollida, aga on ka neid žeste, mida me näitame spetsiaalselt kindlates olukordades. Just siis tuleb jälgida ja mõelda enne, kui hakata vastavat žesti näitama.

5. Резюме

Невербальное общение и жест

В наши дни влияние невербальной коммуникации является очень важной темой и исследуется на разных уровнях и с разных точек зрения. Большая важность невербального общения признаётся начиная от психологов до учителей. Невербальная коммуникация настолько универсальна, что даже люди не способные говорить по физическим причинам, могут при использовании жестов выразить свою мысль или принять информацию, выраженную невербально. Грубо говоря, невербальное общение помогает нам видеть и понимать мир более точно.

Цель данной работы состояла в том, чтобы показать, как невербальное общение влияет на нашу жизнь и с какими проблемами может столкнуться человек при использовании тех или иных жестов. Данная работа так же затрагивает темы о жестах плохо слышащих и о жестах в истории.

Как вербальные языки отличаются в разных культурах, так и невербальный язык имеет свои особенности в разных странах мира. Во время работы были изучены некоторые из более часто встречающихся жестов и их значения в разных культурах. В результате оказалось, что все рассмотренные жесты имеют разные значения.

Не смотря на то, что каждый жест можно растолковать по разному, они так же имеют и сходные значения. Жесты, которые существуют уже очень давно, могут иметь довольно много разных толкований, но чем новее жест, тем меньше вероятность, что его поймут не правильно. В наши дни значение жеста сохраняет свою первоначальную характеристику. Если даже сравнить разницу в значениях уже давно существующих жестов, то можно увидеть, что только в некоторых

странах они имеют разные значения, а не по разному значению в каждой стране.

Изучение жестов в истории показало, что в древние времена изучение жестов было не достаточно основательным, на сколько оно есть сейчас. В то время жесты изучали ораторы и правители. Ораторам жесты помогали добавить к своим высказываниям больше эмоций и этим привлечь внимание слушателей, а правители в основном использовали их для отдачи приказов.

В заключении можно сказать, что изучение языка жестов может помочь одному человеку больше понять другого и сравнить сказанное словами с не произвольно показанными жестами. По жестам, мимике и языку тела можно очень многое узнать о своём собеседнике.

6. Kirjandus

Bickford, J. A. 2005. The Signed Languages of Eastern Europe. SIL International and University of North Dakota.

<http://www-01.sil.org/silesr/2005/silesr2005-026.pdf>. Vaadatud 04.06.2014.

Darwin, Charles 1953. The expression of emotions in man and animals.

<http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/BIO/DARWIN/EMOTIONS/EMOTIONS.HTM>.

Vaadatud 15.04.2014.

Efron, D. 1972. Gesture, Race and Culture. Paris & Hague: Mouton. (Originally published in 1941 as Gesture and Environment. New York: King's Crown Press).

Golder, H. 1992. Visual Meanings in Greek Drama: Sophocles' *Ajax* and the Art of Dying. Boston University. F. Poyatos (Ed.), Advances in Nonverbal Communication: Sociocultural, Clinical, Esthetic and Literary Perspectives. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 323-360.

Graf, F. 1991. Gestures and conventions: the gestures of Roman actors and orators. Bremmer, J., H. Roodenburg (Ed.). A Cultural History of Gesture From Antiquity to the Present Day. Polity Press.

Ingerpuu-Rümmel, E. 2007. Prantsuse-eesti, eesti-prantsuse käeemblemme sisaldava žestiraamatu loomine CD-l ehk liikuva pildi kasutamine žesti edasiandmisel. Tartu: Germaani-romaani filoloogia osakond, Tartu Ülikool. (Käsikiri)

Kendon, A. 2000. Gesture in Naples and Gesture in Classical Antiquity. An English translation, with an Introductory Essay and Notes of *La mimica degli antichi investigata nel gestire Napoletano* ('Gestural expression of the ancients in the light of Neapolitan gesturing') by Andrea de Jorio (1832). Bloomington, Indiana: Indiana University Press.

Kendon, A. 2004. Gesture: Visible Action as Utterance. Cambridge: Cambridge University Press.

Kita, S., J. Essegbey 2003. Left-Hand taboo on direction-indicating gestures in Ghana: When and why people still use left-hand gestures. Rector, M. et al. (eds.) Gesture.

- Meaning and Use. Oporto: Universidade Fernando Pessoa. 301-306.
- Lõhmus, S.* 1995. Žestid eestikeelses dialoogis. Tartu Ülikool, eesti filoloogia osakond. (Magistritöö)
- Pease, A.* 1981. Body language.
<http://www.secret-solutions.com/download/other/BodyLanguagebyAllanPease.pdf>.
 Vaadatud 10.05.2014.
- Satsuta, I.* 2012. Inimestevaheline suhtlus ja suhtluse komponendid. Tartu Ülikool, eesti keele (võõrkeelena) osakond. (Bakalaureusetöö)
- Schneller, R.* 1992. Many Gestures, Many Meanings: Nonverbal Diversity in Israel. Bar Ilan University. F. Poyatos (Ed.), Advances in Nonverbal Communication: Sociocultural, Clinical, Esthetic and Literary Perspectives. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 213-233.
- Tenjes, S.* 2002. Žestid keskajal. - Akadeemia, nr 1, 48-69

Internetiviited:

- <http://www.ashkimsin.ru/>. Vaadatud 26.04.2014
- <http://assamblea.kg>. Vaadatud 08.04.2014
- <http://bizantinum.livejournal.com/>. Vaadatud 02.06.2014
- <http://go2dream.ru/>. Vaadatud 03.06.2014
- <http://www.infoniac.ru/>. Vaadatud 29.05.2014
- <http://www.inminds.ru/>. Vaadatud 06.04.2014
- <http://interesno-0chen.narod.ru/>. Vaadatud 11.05.2014
- <http://inter-vuz.tuit.uz/>. Vaadatud 23.05.2014
- <http://nibler.ru/>. Vaadatud 18.05.2014
- <http://pciholog.com/>. Vaadatud 08.06.2014
- <http://pochemutak.ru/>. Vaadatud 24.05.2014
- <http://psyly.net>. Vaadatud 21.04.2014

www.refworld.ru/referat_763022.html. Vaadatud 03.04.2014

<http://ru-lingualatina.livejournal.com/>. Vaadatud 14.04.2014

<http://tort.blog.ru/>. Vaadatud 23.05.2014

<http://travel.obozrevatel.com/>. Vaadatud 14.05.2014

<http://vocabulary.ru/>. Vaadatud 06.04.2014

<http://wap.drevlepravoslavie.forum24.ru/>. Vaadatud 05.05.14

<http://www.slideboom.com/>. Vaadatud 06.06.2014

<http://www.zarplata.ru/>. Vaadatud 02.04.2014

<http://www.ufana.ru/>. Vaadatud 18.05.2014

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Olga Šumilina _____
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: _____ 27.12.1990 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Mitteverbaalne suhtlemine ja žest _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Silvi Tenjes _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.08.2015 (*kuupäev*)